

“Csendőrpuccs” és a zsidóság

Magyarország német megszállását követően megkezdődött a zsidóság gettókba kényszerítése, majd deportálása. Ugyancsak a német jelenlét következtében a szélsőjobb egyre inkább felbátorodott és mind gyakrabban gondolt a kormányzó hatalmának névlegessé tételére, amely egyezett a német szándékokkal. E két folyamat 1944. elején találkozott és ütközött Horthy Miklós kormányzó törekvésével szuverenitásának visszaszerzéséért.

1944. elejéig Magyarország azon államok csoportjába tartozott, amelyek Németország különböző mértékben alárendelt szövetségesei voltak, inkább több mint kevesebb szuverenitással, s amelyek önként csatlakoztak a szövetségi rendszerhez, mint például Finnország, Románia, Bulgária.

A német megszállás után hazánk átkerült abba a csoportba, melyben az ún. ellenőrzéses uralom érvényesült. Ezen országok ugyan formailag függetlenek voltak, ám a német haderő és rendészeti szervek jelenléte, illetve tevékenysége következtében a még meglévő államiságuk és szuverenitásuk mértéke erősen csorbított volt.

A nyilas hatalomátvétel után az ország átkerült abba a csoportba, ahol a német irányítás közvetlen módon érvényesült, mint pl. Horvátországban, Szlovákiában.

Németek és zsidók: kényes és meg nem kerülhető kulcsfontosságú kérdés. A német megszállásig Magyarországon a német fajelmélet gyakorlatilag fizikai létében nem veszélyeztette a zsidóságot. Ezt bizonyítja, hogy a környező országokból tömegesen menekültek ide izraelita vallású (és nem *fajú*, ahogy manapság a náciavadászok vezetője emlegeti társait és a holocaust áldozatait a közszolgálatnak mondott magyar TV-ben) emberek elsősorban a németek és szovjetek által megszállt lengyel területekről, nevezetesen Galíciából, de a betelepülés már az I.vh-t követően megindult az utódállamok területén őket érő atrocitások következtében.

1944. március 21-én német felszólításra megalakult Budapesten a Magyar Zsidók Tanácsa, egyfajta összekötő szerv a német hatóság és a zsidóság között, elnöke Stern Samu lett. Később novemberben a Tanácsnak kellett megszerveznie a budapesti gettót, de akkor már a németek elől bújkáló Stern helyett Domonkos Miksa irányításával. Március 29-től a Sztójay-kormány megkezdte az ún. zsidórendeletek kiadását. A rendeletek végrehajtását Endre László a belügyminisztérium (BM) közigazgatási államtitkára felügyelte. A német megszálló csapatokkal érkezett Budapestre Adolf Eichmann az RSHA a zsidókérdés végleges megoldásával megbízott osztályvezetője. Az SS-Obersturmbannführer Budapesten állította fel központját s 10 vidéki kirendeltséget szervezett.

Április 7-én az Eichmann-törzs vezetésével értekezletet tartottak a BM-ben, ahol elhatározták a zsidók gettókba tömörítését. A végrehajtást csendőr-kerületenként rendelték el, a kassai kerületet előre véve. 40 gettó létesült, 17 Kárpátalján, 7 Erdélyben, 7 a Dunántúlon, 4 a Tiszántúlon. A deportálások május 14-én indultak meg német irányítással és Edmund Veessenmayer kimutatása szerint 437.244 főre terjedt ki; a haláltáborokból elenyésző kisebbségük tért csak vissza. A vasúti szerelvények kíséretét a határig a csendőrség végezte, innen németek vették át a kíséretet és a vonatok továbbítását egyaránt. És ennek nem a csendőrség antiszemita beállítottsága volt az oka, mivel a csendőrség beállítottsága sem különbözött érdemben a lakosságétól, hanem egyszerűen azért, mert a rendfenntartó erők elhelyezése olyan volt, hogy a fővárosban és

a nagyvárosokban a rendőrség, vidéken pedig a csendőrség volt a fegyveres rendfenntartó szervezet; nemegyszer kényszerűségből a vámőrséget is bevonták.

Az egyházak már májustól felemelték szavukat a deportálások ellen, igen sokan vettek részt a zsidók mentésében egyházi személyek, diplomaták, magánszemélyek sőt csendőrök is. Közülük sokan igen csúnyán megjárták: csak gondoljunk Raoul Wallenbergre, akit a szovjet elvtársak hurcoltak el, de a budapesti gettó felszabadítása után nem egy hazafelé igyekvő zsidót is ők fogdostak és hurcoltak el, mint ahogy egyéb polgári személyeket, sőt országgyűlési képviselőt is.

A budapesti zsidók deportálását a németek először június 30-tól majd egyszerre és július 10-től akarták végrehajtani. A fővárosban összegyűlt nagy számú zsidó óvatosságra intette őket, emlékeztek még a varsói gettólázadásra, melyet komoly német létszámmal is csak nagy nehézségek árán sikerült leverniük. Itt pedig egyrészt nem állt rendelkezésükre megfelelő katonai létszám, másfelől a vasúti szerelvények katonai szállításokra voltak lekötvé.

Baky és Endre BM államtitkárok a Fővárosi Rendőrség megerősítésére csendőralakulatokat összpontosított. Július elején Budapesten volt a galántai, a nagyváradai és az ungvári csendőr-tanzászlóalj, valamint néhány önálló tanzászló. Ezeket honvédlaktanyákban helyezték el. Az összpontosításra az apropót a galántai egység zászlószentelési ünnepe adta. A Vérmezőre tervezett ünnepségre zászlóanyának a kormányzó hitvesét kérték fel. A kormányzó joggal bízott a csendőrség hűségében; míg környezete egyre idegesebben szemlélte a készülődést.

A kormányzó végre elszánta magát a deportálások leállítására és ezzel párhuzamosan szuverenitásának visszaszerzésére.

Július 2-án Lázár Károly altábornagy tájékoztatta Koszorús Ferenc vk. ezredest az 1. páncélos hadosztály vezérkari főnökét. A hadosztály parancsnoksága Esztergomban, alakulatai Jászberényben, Aszódon, Rétságon, Vácott, Párkány-Nánán, Esztergomban, Zsámbékon, Tökön, Perbálon, Tinnyén települtek. Az altábornagy sem vonta kétségbe a csendőrök hűségét, ám most úgy gondolta, a kormányzói akarat védelmével magát a kormányzót fizikailag is védi, nem a csendőrök ellen, hanem a németek szándékaival szemben. S ha adott esetben a német szándékokról és a kormányzói legfelsőbb akaratról tudomással nem bíró csendőrök a két belügyi államtitkár utasítását teljesítve mégis megkezdene a deportálást, akkor annak megakadályozásával is.

Július 3-án Koszorús magától a Kormányzótól kap parancsot. "Lázár altábornagy útján megkaptam a kormányzói parancsot, hogy készüljek fel a Baky akció elhárítására." -írja. (Tehát nem csendőrpuccs kísérlet megakadályozásáról van szó.) Koszorús megbízta helyettesét, Belezny vk. őrnagyot (akit később Pálffyval együtt végeztet ki Rákosi) az intézkedésekkel, majd felkeresett egy-két csendőrszászadot. Megállapította, hogy azok csak a zászlószentelésről tudnak. "Még aznap éjjel kidolgoztam és írásban kiadtam.....a részletes intézkedésemet Budapest megrohanására és lezárására....az abban foglaltak végrehajtását egy általam Budapestről adandó rádióparancsra kell[ett] megkezdeni ...Másnap reggel ...intézkedtem az említett alakulatok lőszerrel és üzemanyaggal való feltöltésére és Lázár altbgy. útján jelentettem a kormányzó úrnak, hogy a parancs teljesítésére kész vagyok".

Horthy nem csupán a Honvédségre, hanem a Csendőrségre is számított a németek szándékának megakadályozásában. Erről emlékirataiban így ír: "Összefogásukra és eltávolításukra Baky és Endre, a két belügyi államtitkár rajtaütésszerű akciót tervezett.

Erre a hírre az esztergom mellett állomásozó páncélos hadosztályt Budapestre rendeltem, és a budapesti csendőrség parancsnokát utasítottam, hogy ha kell, erőszakkal akadályozza meg a zsidók elszállítását...Hogy a Budapesten lévő zsidóságot ez a közbelépésem mentette meg, hivatalosan tanúsítja a magyar zsidóbizottság nyilatkozata, amelyet tagjai, Stern Samu, Pető Endre dr. és Wilhelm Károly dr. 1946. febr. 3-án állítottak ki.”

Horthy július 5-én este magához hívatta Koszorús ezredest és utasította, hogy a felrendelt csendőralakulatokat a zászlószentelési ünnepség megakadályozásával távolítsa el a fővárosból. A zsidók puccsszerű eltávolításának megelőzésére és nem a “csendőrpuccs” letörésére.

6-án hajnalra az I. harckocsiezred és az I. felderítő zászlóalj állásait elfoglalta, lövegeit nem a csendőrök elhelyezési körleteire, hanem többek között a Majestic-Hotelre irányozva (ahol a GESTAPO bp-i főhadiszállása volt), a többi fegyverzet is német célpontokra irányult.

6-ára virradóra Lázár altbgy. utasítására testőrök vitték a Várba a csendőrzászlóaljak és szd-ok parancsnokait. Bár azok kivonásuk hátterét nem értették, az intézkedést útbaindításukra megtették. Koszorús 7-én reggel tiszt járórt küldött Baky államtitkárhoz. Erről így ír : “Értésére adtam, hogy a legfelsőbb [kormányzói] parancs általam történő végrehajtásának kikényszerítésére az I. pc. hadosztály csapataival itt állok. Elrendeltem Bakynak, hogy 24 órán belül a csendőrzászlóaljaitól ürítse ki Budapestet. Néhány perccel 9 óra előtt Baky azt mondta a járőrparancsnokomnak, hogy csendőreivel ki fog vonulni Budapestről”.

A csendőralakulatok 8-án délig befejezték a főváros kiürítését, 9-én a páncélosok visszatértek helyőrségeikbe. Az Eichmann-kommandó végrehajtó hatalom nélkül maradt Budapesten.

Itt Ravasz alezredes kitér arra, hogy Bakyt Koszorús nem utasíthatta, esetleg tájékoztatta a kormányzói parancsról, de sem ez, sem az ellenkezője nem bizonyítható.

Néhány nap elteltével a németek a kistarcsai gyűjtőtáborban összeállítottak egy zsidókat szállító szerelvényt. Horthy utasította Jaross belügyi-nisztert a vonat kifutásának megakadályozására. Mivel az már elindult, Ferenczy alezredes egy csendőrosztaggal maga fordította vissza Hatvanból a szerelvényt.

Hitler részéről a kormányzó menesztése csak augusztus-szeptember fordulóján lett ismét fontos, mikor Románia ismét bizonyította szövetségesi hűségét - az aktuális széljárásnak megfelelően és letette a fegyvert, másrészt nyilvánvalóvá váltak Horthy fegyverszüneti tapogatózásai.

Az alábbi következtetéseket lehet levonni a történetekből: a beavatkozásra semmiképpen nem volt ürügy a galántai zászlószentelési ünnepsége. A zömmel újoncokból álló alakulat kézfegyverekkel és néhány Ansaldo kisharckocsival érkezett és gyakorlatozott az ünnepségre. Ez manapság is így szokásos díszelgésre készülődésnél. Baky és Endre államtitkárok az alakulatok parancsnokait nem tájékoztathatták a valódi célról, mert veszélyeztethették volna a zsidók puccsszerű eltávolításának lehetőségét. Az azonban mindenképpen hiba volt, hogy Lázár és Horthy is bízott a csendőrség hűségében, mégsem tájékoztatták a parancsnokokat a valódi helyzetről, bár azt sem lehet kizárni, hogy nem volt idejük meggyőződni nincs-e a parancsnokok között Bakynak, vagy Endrének beépített embere. Baky és Endre nem készülhettek ebben az időben államcsínyre a csendőrök segítségével, mert akkor nem honvédlaktanyákban szétszórta kellett volna elhelyezniük az alakulatokat. Megállapítható, hogy a M. Kir. Csendőrség csak

eszköz lett volna a németek kezében a kormányzó szuverenitásának további megnyirbálásában anélkül, hogy ők maguk ennek tudatában lettek volna. A történeteket még a németek szándékát elfogadó két államtitkár sem minősíthette “csendőrpuccs előkészületeinek”.

*Ravasz István alezredes írása alapján
“Magyar Csendőr”, 1. évfolyam, 1. szám*